

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติชนิดหนึ่งที่ใช้แล้วสามารถเกิดขึ้นทดแทนหรือรักษาให้คงอยู่ได้เมื่อมีการจัดการให้อยู่ในระดับที่มีความสมดุลตามธรรมชาติ แต่หากถูกเปลี่ยนแปลงหรือทำลายลงแล้วจะกลับคืนสู่สภาพเดิมได้ยาก หรือต้องใช้เวลาฟื้นฟูยาวนาน ป่าไม้เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งมนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลากหลายไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ทางตรงหรือทางอ้อม เช่น เป็นปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต ดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์ ช่วยให้อากาศชุ่มชื้น ป้องกันลม เป็นต้น นอกจากนี้การใช้ทรัพยากรป่าไม้เป็นแหล่งประกอบกิจกรรมนันทนาการยังนับได้ว่าเป็นการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ทางตรงแบบไม่ทำลาย (non-destructive use) ที่สำคัญยิ่งอีกรูปแบบหนึ่ง เพราะป่าไม้มีทรัพยากรที่หลากหลาย ธรรมชาติของป่าไม้จะเต็มไปด้วยสีสัน ความเขียวชอุ่ม ร่มเย็น ก่อให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลาย เหมาะสำหรับการเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจและประกอบกิจกรรมนันทนาการของมนุษย์ เช่น เล่นน้ำ พายเรือ เดินป่า ปีนเขา ชมสัตว์ ปิกนิก พักแรม เป็นต้น

น้ำตกเป็นทรัพยากรนันทนาการฐานป่าไม้ที่มีความสำคัญและได้รับความนิยมมากเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าความงาม ความหลากหลายทางชีวภาพและความเปราะบางสูง ถูกทำลายได้ง่าย สาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งเกิดจากการประกอบกิจกรรมนันทนาการในรูปแบบที่ขาดความเหมาะสม ขาดความตระหนักและการให้ความร่วมมือต่อการอนุรักษ์ยังมีน้อย ส่วนหนึ่งอาจจะเป็นเพราะความรู้หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ดังนั้น การแก้ไขปัญหาที่ตรงจุดต้องแก้ที่สาเหตุของปัญหา ซึ่งก็คือพฤติกรรมของผู้มาเยือนนั่นเอง แต่ผู้มาเยือนเป็นกลุ่มคนที่มีความหลากหลาย เนื่องจากมีภูมิหลังที่แตกต่างกัน หากที่จะจัดการหรือควบคุมพฤติกรรมของผู้มาเยือน หากมีการประกอบกิจกรรมหรือแสดงพฤติกรรมที่มีลักษณะเป็นการทำลายสภาพแวดล้อม เช่น การเก็บพืชหรือสัตว์น้ำกลับไปเป็นของตัวเอง การเคลื่อนย้ายก้อนหินจากตำแหน่งเดิม การเหยียบย่ำ ทำให้ที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำและพืชเปลี่ยนแปลงอาจทำให้สิ่งมีชีวิตต้องปรับตัวหรืออาจสูญพันธุ์จากการรบกวน

น้ำตกโดนงาช้าง เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ ประกอบด้วยน้ำตกไหลลดหลั่นกันลงมาถึง 7 ชั้น ตั้งอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงาช้าง จังหวัดสงขลา มีคุณค่ามากทั้งด้านชีววิทยา

ด้านการอนุรักษ์ และด้านนันทนาการ ในปี 2542 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงาช้างมีมูลค่าของผลประโยชน์ทางด้านนันทนาการเท่ากับ 35.5 ล้านบาท คำนวณจากรายจ่ายที่ผู้มาเยือนใช้ตลอดการเดินทางมาท่องเที่ยวยังเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงาช้าง โดยมีน้ำตกโดนงาช้างเป็นแหล่งนันทนาการที่ได้รับความนิยมมากที่สุด (ฤทธิชัย วุ่นศิริ, 2542) แต่ผลที่ตามมาคือผลกระทบต่อระบบนิเวศจากพฤติกรรมของผู้มาเยือน เช่น ทิ้งขยะลงน้ำ ใช้สับและแหลมพู่ ขูดขีดทำลายต้นไม้และก้อนหิน ปัสสาวะ อุจจาระลงน้ำ เก็บของป่า สัตว์น้ำ ก้อนหินไปเป็นของตน ปูเลื้อยทับต้นไม้ (รัชนิกร ชูเชิด, 2547)

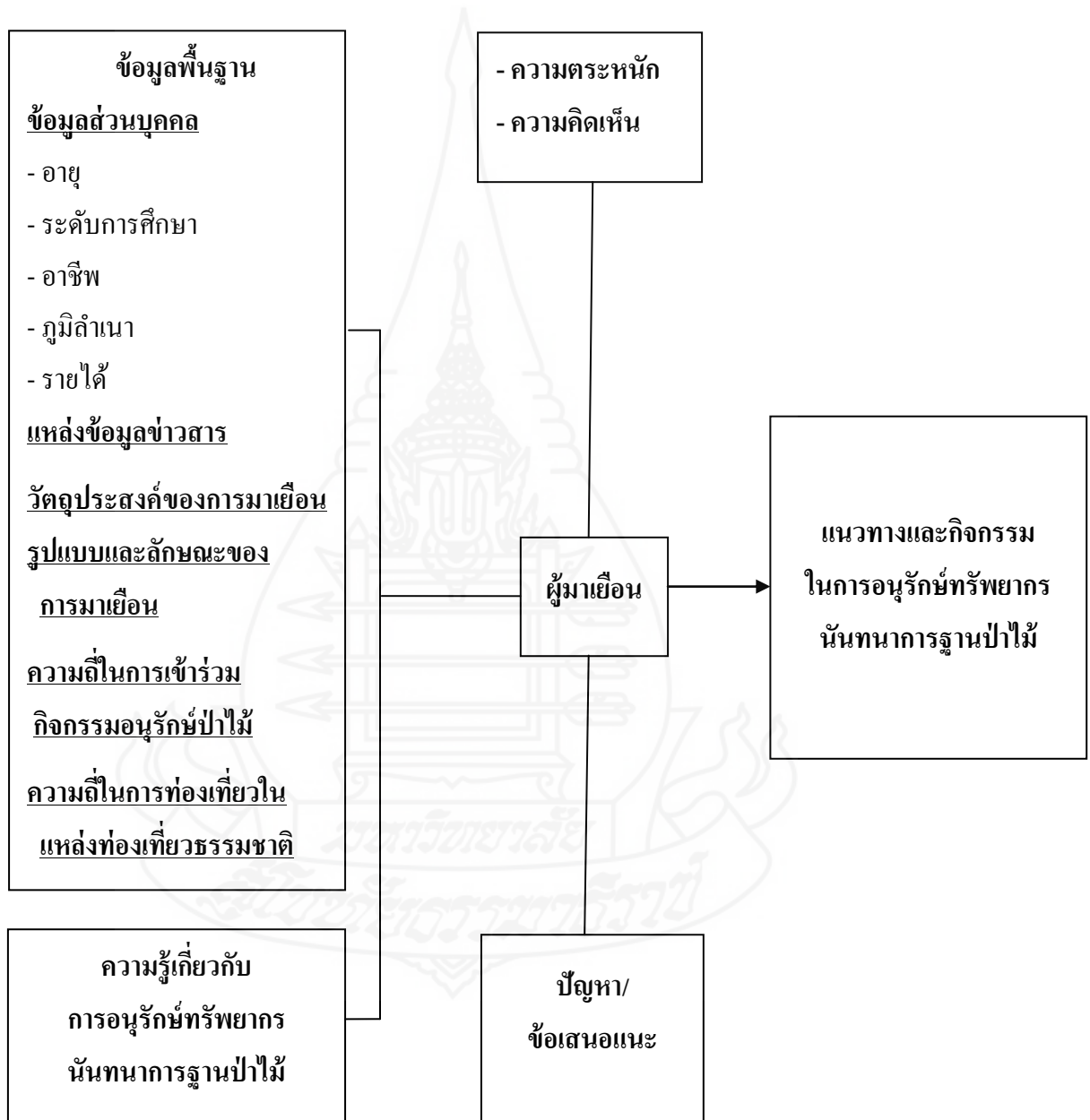
การวางแผนที่ดีและการจัดการด้วยการควบคุมผู้มาเยือนด้วยการกระตุ้นให้ผู้มาเยือนสนใจและตระหนักว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรนันทนาการฐานป่าไม้เป็นสิ่งที่จะต้องทำ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาระดับความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรนันทนาการฐานป่าไม้ของผู้มาเยือนและความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของผู้มาเยือนกับความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรนันทนาการฐานป่าไม้ เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้ในการกำหนดแนวทางและกิจกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรนันทนาการฐานป่าไม้ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงาช้าง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการผู้มาเยือนน้ำตกโดนงาช้างต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้มาเยือน
- 2.2 เพื่อประเมินความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรนันทนาการฐานป่าไม้ของผู้มาเยือน
- 2.3 เพื่อเปรียบเทียบความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรนันทนาการฐานป่าไม้ของผู้มาเยือน
- 2.4 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้มาเยือนเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ
- 2.5 เพื่อกำหนดแนวทางและกิจกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรนันทนาการฐานป่าไม้ของน้ำตกโดนงาช้าง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการผู้มาเยือน

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรนันทนาการฐานป่าไม้ของผู้มาเยือน
น้ำตกโตนงาช้าง จังหวัดสงขลา กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ว่า

4.1 ผู้มาเยือนที่มีข้อมูลส่วนบุคคลต่างกัน มีระดับความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรนันทนาการฐานป่าไม้แตกต่างกัน

4.2 ผู้มาเยือนที่มีรูปแบบและลักษณะการมาเยือนต่างกันมีระดับความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรนันทนาการฐานป่าไม้แตกต่างกัน

4.3 ผู้มาเยือนที่มีความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ต่างกัน มีระดับความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรนันทนาการฐานป่าไม้แตกต่างกัน

4.4 ผู้มาเยือนที่มีความถี่ในการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติต่างกันมีระดับความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรนันทนาการฐานป่าไม้แตกต่างกัน

4.5 ผู้มาเยือนที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรนันทนาการฐานป่าไม้ต่างกัน มีระดับความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรนันทนาการฐานป่าไม้แตกต่างกัน

5. ขอบเขตของการวิจัย

5.1 ขอบเขตบุคคลที่ศึกษา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาจากผู้ที่เดินทางมาเยือนน้ำตกโดนงาช้าง จังหวัดสงขลา

5.2 ขอบเขตสถานที่ในการศึกษา

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการศึกษาในครั้งนี้เฉพาะทรัพยากรนันทนาการฐานป่าไม้ประเภทน้ำตก ณ น้ำตกโดนงาช้าง จังหวัดสงขลา

5.3 ขอบเขตช่วงเวลา

ช่วงเวลาในการเก็บข้อมูลจากผู้มาเยือน คือ เดือนกุมภาพันธ์ 2555 ถึงเดือนมีนาคม

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 ความตระหนัก หมายถึง ภาวะที่ผู้มาเยือนเข้าใจ มีการรับรู้หรือมีความสำนึกถึง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หรือการเห็นคุณค่าหรือความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรนันทนาการ ฐานป่าไม้

6.2 ทรัพยากรนันทนาการฐานป่าไม้ หมายถึง ทรัพยากรนันทนาการที่มีพื้นที่ป่าไม้ เป็นฐานรองรับในการประกอบกิจกรรมนันทนาการ ในที่นี้ศึกษาเฉพาะ น้ำตกโดนงาช้าง

6.3 ความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรนันทนาการฐานป่าไม้ หมายถึง ความเข้าใจ ความสำนึกถึงการอนุรักษ์ การเห็นคุณค่าหรือความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากร นันทนาการฐานป่าไม้ ซึ่งพิจารณาจากความคิดเห็นใน 4 ด้านหลัก คือ ด้านการรู้คุณค่าและหวง แหนในทรัพยากร ด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ด้านการปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ ด้านการมีส่วนร่วมในดูแลรักษาทรัพยากร

6.4 ระดับความตระหนัก หมายถึง ระดับความเข้าใจ มีการรับรู้หรือมีความสำนึกถึง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หรือการเห็นคุณค่าหรือความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรนันทนาการ ฐานป่าไม้ มี 5 ระดับ ได้แก่ ระดับต่ำที่สุด ระดับต่ำ ระดับปานกลาง ระดับสูง ระดับสูงที่สุด

6.5 ผู้มาเยือน หมายถึง บุคคลที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป เดินทางมาท่องเที่ยว พักผ่อนหย่อน ใจ และ/หรือมาศึกษาค้นคว้า ที่น้ำตกโดนงาช้าง ไม่ใช่ผู้อยู่อาศัยโดยถาวรในพื้นที่ศึกษา และไม่เป็น ผู้ที่เดินทางไปเยือนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหารายได้ประจำ

6.6 ข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคล แหล่งข้อมูลข่าวสาร วัตถุประสงค์ รูปแบบ และลักษณะของการมาเยือน ความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ป่าไม้ และความถี่ในการ ท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

6.7 ข้อมูลส่วนบุคคล หมายถึง ข้อมูลเฉพาะบุคคลของผู้มาเยือน ได้แก่ อายุ ระดับ การศึกษา อาชีพ ภูมิลำเนา รายได้

6.8 ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดของผู้มาเยือนกำลังศึกษาอยู่หรือ สำเร็จการศึกษาแล้ว

6.9 อาชีพ หมายถึง อาชีพหลักที่ได้รับเงินรายได้ตอบแทนโดยใช้เวลาทำงานมาก ที่สุดในรอบปี หรือยังไม่มีอาชีพเนื่องจากยังเป็นนักเรียน นักศึกษา

6.10 ภูมิลำเนา หมายถึง ถิ่นที่อยู่อันเป็นแหล่งสำคัญของผู้มาเยือน

6.11 รายได้ต่อเดือน หมายถึง รายได้รวมทั้งหมดที่ได้รับในแต่ละเดือน ทั้งที่เป็น รายได้จากการทำงานประจำ และรายได้อื่นที่สามารถระบุเป็นตัวเงินได้

6.12 แหล่งข้อมูลข่าวสาร หมายถึง แหล่งหรือสื่อต่างๆ ที่ผู้มาเยือนได้รับรู้ข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับน้ำตกโตนงาช้าง

6.13 รูปแบบและลักษณะของการมาเยือน หมายถึง ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ เกิดขึ้นจริงในขณะประกอบกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่ศึกษา ได้แก่ จำนวนครั้งที่เคยมาเยือน น้ำตกโตนงาช้าง ประเภทกลุ่มเดินทาง

6.14 ความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ หมายถึง จำนวนครั้ง ในการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้

6.15 ความถี่ในการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ หมายถึง จำนวนครั้งในการ เดินทางไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

6.16 ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรนันทนาการฐานป่าไม้ หมายถึง ความเข้าใจ เบื้องต้นของผู้มาเยือนน้ำตกโตนงาช้างในการปฏิบัติตัว เพื่อให้เกิดผลกระทบน้อยต่อพื้นที่ และ การปฏิบัติตามกฎระเบียบ วัดโดยให้ผู้มาเยือนตอบคำถามว่าข้อความที่แสดงการปฏิบัติตัวแต่ละข้อ ถูก หรือ ผิด

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 เป็นแนวทางสำหรับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนงาช้างในการส่งเสริมให้เกิดความ ตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรนันทนาการฐานป่าไม้ของผู้มาเยือนน้ำตกโตนงาช้าง

7.2 สามารถใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากร นันทนาการฐานป่าไม้ของน้ำตกโตนงาช้าง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้มาเยือน